EU-selonteko; EU:n sosiaalisen ulottuvuuden kehittäminen ja vaikuttava terveyspolitiikka

Sosiaali- ja terveysministeriö on ollut mukana laatimassa hallituksen EU-selontekoa. Ministeriölle tärkeät asiat näkyvät selkeästi selonteon tekstissä. Selonteossa EU:n sosiaaliselle ulottuvuudelle ja sen kehittämiselle on annettu vahva painoarvo. Selonteon painotukset inhimillisestä pääomasta, yhdenvertaisuudesta ja sukupuolten tasa-arvosta, tavoite hyvinvoinnin kasvattamisesta sekä köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentämisestä ovat keskeisiä STM:n hallinnonalan teemoja. Tavoitteena on, että sosiaalisen ulottuvuuden aloitteet tukevat pohjoismaisen hyvinvointimallin kehittämistä. Selonteossa on huomioitu hyvin covid-19-kriisin myötä entistä haastavampi toimintaympäristö, jonka myötä EU on vahvistamassa kriisinkestävyyttään.

EU-selonteossa todetaan, että Suomen tavoitteena on sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä Euroopan unioni. EU on sitoutunut **Pariisin ilmastosopimuksen ja YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden (Agenda2030)** toimeenpanoon. Selonteon mukaisesti Suomen tavoitteena on jatkaa toimia, jolla Unioni voidaan rakentaa maailman **kilpailukykyisimmäksi ja sosiaalisesti eheimmäksi ilmastoneutraaliksi taloudeksi**. Euroopan komission pyrkimys rakentaa **vihreän kehityksen ohjelmalla** (Green Deal) EU:sta oikeudenmukainen, hyvinvoiva ja ilmastoneutraali yhteiskunta vastaa Suomen ja STM:n esillä pitämiä tavoitteita.

Suomen EU-politiikka lähtee siitä, että unionin toiminta tukee hyvinvointiyhteiskunnan kehittämistä ja kansalaisten hyvinvoinnin vahvistamista. Suomen vaikuttaminen sosiaali- ja terveyssektorilla pohjautuu näihin lähtökohtiin. Kuten EU-selonteossa todetaan, yhteiset arvot toimivat kaiken toiminnan perustana. Sosiaali-, tasa-arvo- ja terveyssektorilla **yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon** edistäminen on keskeinen prioriteetti. Sukupuolinäkökulma ja EU:n tasa-arvostrategian mukaiset toimet pyritään valtavirtaistamaan kaikkeen toimintaan. Suomi toimii EU:ssa aktiivisesti ja järjestelmällisesti tasa-arvoon ja yhdenvertaisuutteen liittyvän **vakiintunen terminologian**, kuten ”sukupuolten tasa-arvo”, ylläpitämiseksi.

Sosiaali- ja terveyssektorin osalta EU-selonteossa keskeisin kappale koskee **sosiaalista ulottuvuutta, oikeudenmukaista työelämää ja vaikuttavaa terveyspolitiikkaa** (3.7.). Kuten selonteossa todetaan, sosiaalinen ulottuvuus on tärkeä EU:n painopistealue, jotka tulee myös kehittää. Selonteon mukaan tavoitteena on kehittää hyvinvointia unionissa yleisesti ja pyrkiä elintasoerojen kaventumiseen köyhyyttä ja eriarvoisuutta vähentämällä. On tärkeää huomioida, että jäsenmaat ovat järjestäneet sosiaali-, työllisyys, terveys- ja koulutuspolitiikkansa eri tavoin ja periaattein. Tämä järjestelmien monimuotoisuus on lähtökohta myös tulevaisuudessa. Suomen tavoite on, että sosiaalisen ulottuvuuden aloitteet tukevat pohjoismaisen hyvinvointimallin kehittämistä. Pohjoismaisella hyvinvointimallilla on paljon annettavaa myös EU:n toimien kehittämiseen.

Sosiaali- ja terveyskysymyksissä EU-selonteon tavoitteet **sosiaalisen ulottuvuuden** vahvistamisesta, Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin vahvistamisesta, sosiaalisten oikeuksien ja työelämän ajantasainen vähimmäissääntelystä sekä tehokkaammasta toimeenpanosta ovat keskeisiä prioriteetteja.

Selonteossa todetaan, että **eurooppalainen ohjausjakso** on ensisijainen väline maiden välisten erojen tasaamiseksi, työllisyyden sekä sosiaalisen koheesion edistämiseksi ja euroalueen vakauden ylläpitämiseksi. Suomi tukee YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden (Agenda 2030) huomioimista osana eurooppalaista ohjausjaksoa ja pyrkii aktiivisesti vaikuttamaan ohjausjakson toiminnan tasapainoiseen kehittämiseen.

Yksi keskeisimmistä komission aloitteista keväällä on **Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin** toimintaohjelma, josta komissio on julkaissut tiedonannon 4.3.2021. Komission tiedonannosta on valmisteilla E-kirje.

Työsuojelun ja –terveyden näkökulmasta Suomi tukee EU:n lisätoimia näiden kysymysten edistämiseksi. Komissio on julkaisemassa myöhemmin keväällä uuden työsuojelustrategian, jota Suomi odottaa mielenkiinnolla. Uutta työsuojelustrategiaa peräänkuulutettiin mm. Suomen EU-puheenjohtajakauden työsuojelua koskevissa päätelmissä. Työelämää koskien pidämme tärkeänä myös kirjausta sukupuolten tasa-arvon edistämistoimista työelämässä.

Selonteossa on huomioitu myös **covid-19-kriisin vaikutukset ja opetukset**. Selonteko nostaa esille muuttuneen toimintaympäristön vaatimukset, laaja-alaisten horisontaalisten hankkeiden sekä komission kriisinhallintaan liittyvien aloitteiden määrän kasvun, joka on korostunut covid-19-kriisin aikana erityisesti terveyssektorilla.

Koronakriisi on osoittanut että, EU:n kykyä vastata ja varautua **rajat ylittäviin terveysuhkiin** on vahvistettava. Selonteossa tuodaan esille myös tarve jäsenmaiden yhteistyölle ja toimien koordinoinnille kriisin aikana. Komissio on käynnistänyt terveyssektorin kriisivarautumisen kehittämisen Euroopan terveysunioni -aloitteella. Pandemioiden lisäksi EU:n on yhteisillä ponnisteluilla torjuttava myös esimerkiksi **antibioottiresistenssin** kaltaisia globaaleja terveysuhkia.

Suomi kannattaa **nykyistä toimivallanjakoa terveyspolitiikan** alalla. EU:n perussopimusmuutokset eivät ole ajankohtaisia. EU:n terveyspolitiikan tulee jatkossakin tukea ja täydentää kansallisia toimia muun muassa terveyden edistämisessä ja sairauksien ehkäisyssä.

Covid-19-kriisin myötä myös **huoltovarmuusjärjestelyjen kehittämisen** tärkeys on korostunut. EU:n on jatkossa paremmin seurattava kriittisten lääkkeiden, lääkinnällisten laitteiden ja tarvikkeiden saatavuutta. EU:n yhteishankintamekanismia tulee kehittää, jotta jäsenmaat eivät kilpaile keskenään samoista resursseista. Mahdollisuus kansallisiin kriittisiin hankintoihin tulee kuitenkin säilyttää.

Sosiaali- ja terveyskysymyksissä ja laajemmin EU-foorumilla pyritään edistämään läpileikkaavasti **hyvinvointitalousnäkökulmaa**. Hyvinvointitalous-ajattelutavassa panostukset kansalaisten

hyvinvointiin nähdään kestävää talouskasvua tukevana tekijänä. Kestävällä kasvulla voidaan vastavuoroisesti vahvistaa ihmisten ja ympäristön hyvinvointia. Esimerkiksi EU:n vihreän kehityksen ohjelma, ihmisten hyväksi toimiva talous sekä viimeisimpänä sosiaalisten oikeuksien pilaria koskeva toimintaohjelma pitävät sisällään hyvinvointitalous-lähestymistavan.

Laatijat:

Erityisasiantuntija Elisa Palminen, kansainvälisten asioiden yksikkö, sosiaali- ja terveysministeriö

Erityisasiantuntija Sari Vuorinen, kansainvälisten asioiden yksikkö, sosiaali- ja terveysministeriö